

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ РІЗНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

АВТОРСЬКІ ШКОЛИ І КОНЦЕПЦІЇ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У НОВИЙ ЧАС (середина XVII – початок XX ст.)

Пангелова Наталія, Красов Олександр
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

Анотація

В статті освітлені характерні риси авторських шкіл і концепцій фізичного виховання дітей дошкільного віку в період Нового часу (середина XVIII – початок XIX ст.). Показано, що епоха Просвіщення висуває ідею всеобщого освіти, а новаторські педагогічні ідеї використовуються передовим класом того часу – буржуазією для всебічного виховання підліткового покоління. Об'єктивно ці педагогічні ідеї і теорії, які виражали зростаючий соціальний запит буржуазії на вдосконалення форм і методів виховання, сприяли подальшому розвитку педагогічної теорії і практики в області фізичного виховання. Розкриті погляди і педагогічні ідеї представників епохи Просвіщення – Д. Локка, Ж.-Ж. Руссо, І.Г. Песталоцці. Визначено спрямованість основних ідей класичної педагогіки Нового часу – всебічне розвиток особистості, а також погляди її основних представників – Ф.В. Фребеля, П. Кергомар і др. Розкрито зміст основних напрямків експериментальної педагогіки, яка виникла в кінці XIX – початку XX ст.

Ключові слова: авторські школи, концепції фізичного виховання, діти дошкільного віку.

Annotation

The article highlights the characteristic features of the author's schools and concepts of physical education of children of preschool age in the period of the New time (middle of the XVIII – beginning of XX century). It is shown that the age of Enlightenment put forward the idea of universal education, and innovative pedagogical ideas used in the advanced class of the time – the bourgeoisie for the comprehensive education of the younger generation. Objectively these pedagogical ideas and theories expressed growing social demand of the bourgeoisie in the improvement of forms and methods of education, contributed to the further development of pedagogical theory and practice in the field of physical education. Reveals the attitudes and pedagogical ideas of the representatives of the age of Enlightenment – D. Locke, J. J. Rousseau, I. G. Pestalozzi. To assess the orientation of the main ideas of the classic pedagogy of the New age – the full development of personality and views of its main representatives – F. W. Froebel, P. Cargomar etc. Disclosed the contents of the main directions of experimental pedagogy, which emerged in the late XIX – early XX century.

Key words: author's schools, concepts of physical education, children of preschool age.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для сучасного етапу розвитку дошкільної педагогіки важливе значення мають концепції дошкільного виховання, в яких визначено вирішальні напрями роботи з оновлення системи виховання і навчання дітей дошкільного віку – гуманізація педагогічної роботи, створення сприятливих умов у дитячому садку для дітей і вихователів, забезпечення наступності в усіх сферах фізичного, психічного і соціального становлення дитини.

Отже, до актуальних проблем дошкільної освіти слід віднести розроблення основ науково-методичного забезпечення педагогічного процесу (в тому числі – з фізичного виховання) в дошкільному закладі в нових умовах.

Однією з передумов розвитку освіти і культури в Україні є створення національної системи дошкільного виховання і розроблення її теоретичних засад (історичних, соціальних, психолого-педагогічних, методичних). У Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття») вироблено стратегію розвитку освіти в Україні на найближчі роки та на перспективу. Зокрема, до головних напрямів реформування дошкільного виховання належить: комплексне вивчення проблем родинного й суспільного виховання в сучасних соціо-

культурних умовах; встановлення вікових нормативів фізичного, психічного й духовного розвитку дітей; створення організаційно-методичної служби сім'ї, оптимальних науково-методичних умов для діяльності дошкільних закладів різного типу; оновлення змісту, форм і методів виховання й розвитку дітей [1, 4].

В останні роки проблеми підвищення ефективності дошкільного фізичного виховання були предметом дисертаційних досліджень О.Г. Лахно [2], Н.С. Мальяр [3], Н.С. Пангелової [5], В.М. Пасічник [6], А.В. Полякової [7], Ю.А. Старченко [8].

Однак досліджень соціально-історичного напрямку проблематики розвитку науково-педагогічної думки у галузі фізичного виховання дітей дошкільного віку виразно бракує. Хоча є очевидним, що знання вітчизняної і світової педагогічної спадщини формує уявлення про передумови, умови, фактори, рушійні сили і тенденції розвитку ідей про дошкільну освіту. Розуміння педагогічних феноменів минулого допомагає глибше усвідомлювати, раціональніше вирішувати сучасні проблеми педагогіки дошкільного фізичного виховання та розбудовувати систему дошкільної освіти.

Мета – висвітлення характерних рис авторських шкіл і концепцій фізичного виховання дітей дошкільного віку у період Нового часу.

Методи дослідження – аналіз, синтез та узагальнення даних літературних джерел.

Результати досліджень та їх обговорення. Низка буржуазних революцій розчистила шлях для подальшого розвитку капіталістичного устрою, який зародився у надрах феодалізму.

Процес формування капіталістичних виробничих відношень і капіталістичного способу виробництва, який розпочався у XVI ст. призвів до англійської революції

середини XVII ст. З цього моменту і прийнято відрахувати період Нового часу. Нагадаємо, що цей період продовжується до 1917 р. і, в свою чергу, поділяється на два періоди: I етап Нового часу (середина XVII ст.-1871р.) і II етап Нового часу (1871-1917рр.).

В основі виробничих відносин капіталізму лежить монополія класу капіталістів на засоби виробництва, у той час, як маса безпосередніх виробників перетворена у пролетарів, які володіють лише власною робочою силою.

Основні класи: буржуазія і пролетаріат. Порівняно з феодалізмом капіталізм являє собою прогресивний суспільний устрій. Менш, ніж за сто років свого класового панування, буржуазія створила більш чисельні і значні виробничі сили, ніж всі попередні покоління разом.

До 70-х років XIX ст. розвиток капіталізму був дуже прогресивним. Відносно демократична форма буржуазних держав, величезні потреби у подальшому підйомі рівня виробничих сил, об'єднання держав і формування буржуазних націй сприяли новому прогресу у розвитку культури. У свою чергу, все це викликало великий інтерес до розвитку особистості, звісно, у суто класових інтересах буржуазії. Хоча зараз вже не походження, а особисті якості людини і її діяльність, які забезпечували йому успіх, були у центрі уваги, епоха Просвіти висунула ідею всезагальної освіти, – маси трудящих продовжують знаходитись у злиднях.

Передові педагогічні ідеї цілком використовувались буржуазією для всебічного виховання представників панівних кіл. Об'єктивно ці педагогічні ідеї і теоретичні погляди, які відображали зростаючий соціальний попит буржуазії на вдосконалення форм і методів виховання, сприяли подальшому розвитку педагогічної теорії і практики у галузі фізичного виховання.

Вже до кінця XVIII ст. у найбільш передових країнах стали з'являтися товариства сприяння фізичному вихованню дітей, з'явилися школи нового напрямку і посібники з гімнастики. В той же час під визначенням «гімнастика» мали на увазі сукупність всіх відомих методів і засобів фізичного виховання.

Протягом XIX ст. гімнастика і різноманітні форми фізичних вправ і рухливих ігор були поступово включені у програми європейських шкіл практично всіх ступенів. В Англії широке розповсюдження отримав спорт – своєрідна система засобів, методів і організації фізичного виховання. У деяких країнах були створені національні буржуазні системи гімнастики.

Ідея всезагальності фізичного виховання у XIX ст. знайшла впливового спільника у військових колах. Якщо раніше феодал мав військо у 10 тис. чоловік, то цього вистачало для ведення війни. У XIX ст. характер війн змінився і за характером завдань і за військовою технікою, яка застосовувалась. Необхідними стають багаточисельні армії. Тому буржуазія шукає більш ефективні форми і методи підготовки армії. У деяких державах вводиться обов'язкова військова служба. Для підготовки багаточисельних армій ефективним засобом у той час була гімнастика. Військові кола також підтримували, причому дуже енергійно, введення фізичного виховання у школах.

Таким чином, пов'язані зі становленням капіталізму нові соціально-політичні умови посилили потребу буржуазії у розвитку фізичного виховання.

Підйом природничих і гуманітарних наук призвів до того, що видатні філософи, лікарі і педагоги епохи Просвіти розглядали фізичне виховання як складову частину всебічного виховання члена суспільства.

Перш за все необхідно зупи-

нитись на поглядах і діяльності видатного представника епохи Просвіти – англійського філософа і педагога Джона Локка (1632-1704 р.р.), який був представником нового буржуазного класу у всіх його формах. Свої педагогічні погляди на виховання Д. Локк виклав у книзі «Думки про виховання дітей», яка була видана у 1693 р.

Історична заслуга Д. Локка полягає у спростуванні теорії уроджених ідей, а також в обґрунтуванні матеріалістичного принципу походження знань. Звідси переконання Д. Локка у могутності виховання в процесі формування людської особистості.

У філософії і педагогіці Локк виражав інтереси англійської буржуазії і шляхти, яка до неї приєдналась у період, коли Англія поширює свою колоніальну імперію, і буржуазія веде боротьбу за політичну владу у метрополії. Їй потрібні були люди, здатні активно діяти у самій Англії та в інших країнах, які вміють за любых обставин збути свої товари, а якщо треба, то і силою підкорити собі народи слаборозвинених держав. Локк рішуче виступав проти теорії уродженості і божественного походження королівської влади, проти уродженості моральних понять і боровся проти схоластичних методів у педагогіці.

Як справжній представник буржуазії Джон Локк свою педагогічну систему призначив виключно для молодого покоління буржуазії. До простого люду Джон Локк ставився зневажливо. Він хотів, щоб із дітей буржуазії виховували джентльменів, які б були підготовлені до життя. А для того, за думкою Локка, необхідно зміцнювати тіло і волю, оволодіти необхідними життєвими навичками. Він переконливо доводив необхідність удосконалення органів почуття, розвитку органів руху, загартування тіла, придбання прикладних навичок (плавання, їзда верхи, веслування, фехтуван-

ня, стрільба), розвитку сили волі і здатності до максимальної напруги фізичних сил. Крім того, він рекомендував вивчати бальні танці та інші елементи галантності, які зовні відзначали «верхівку» суспільства від простого люду.

Педагогічні ідеї Джона Локка була популярні серед педагогів того часу. Вони здійснили великий вплив на практику фізичного виховання в англійських навчальних закладах. Попри те, що педагогічні погляди Локка відображали вузько класовий характер намагань англійської буржуазії, його вчення про розвиток органів чуттів, про загартування тіла і фізичний розвиток людини було прогресивним.

Одним із видатних педагогів-просвітників другої половини XVIII ст. був французький філософ Жан-Жак Руссо (1712-1778 р.р.). Приватну власність Руссо вважав головною причиною нерівності людей. Однак він виступав не за повну ліквідацію власності, а тільки за обмеження її розмірів. Руссо мріяв про створення суспільства, заснованого на приватній власності дрібних ремісників і селян, а державу майбутнього уявляв собі у вигляді патріархального союзу, затвердженого суспільним договором. Свої педагогічні погляди Руссо виклав у книзі «Еміль, або про виховання» (1762 р.), де висунув ідею відповідності з природою індивідуального виховання людини.

Руссо говорив про недоцільність засвоєння знань, накопичених історичним досвідом людства, і вважав, що кожна людина повинна отримувати всі свої знання шляхом власного досвіду. У цьому одна з негативних сторін педагогічних поглядів Руссо.

Руссо вважав, що людина народжується вільною, але його закріпають з пелюшок і роблять рабом власних звичок, а тому – й рабом суспільства. Найкраща звичка – не мати ніяких звичок. Ідеальним Руссо вважав вихо-

вання природне. З моменту народження дитини необхідно піклуватись про загартування його тіла, привчати до змін температури повітря і води і не створювати звичок у положенні тіла, рухах і навіть у харчуванні. У цілому ж у фізичному вихованні він розрізняв такі три ступеня: перша – загартування тіла, друга – загартування тіла і розвиток органів чуттів, третя – загартування тіла, вдосконалення органів чуттів і розвиток рухових вмінь і навичок.

Фізичне виховання, на думку Руссо, повинно було забезпечити успіх наступного виховання – розумового, трудового і морального. Чим краще загартоване тіло людини, пристосоване до будь-яких умов існування, чим краще розвинені у нього органи чуттів і рухові здібності, тим легше йому пізнавати навколишній світ і жити у ньому. У фізичному вихованні Руссо рекомендував застосувати змагальний метод. Останній він вважав природним шляхом підвищення зацікавленості вихованців у вдосконаленні своїх фізичних здібностей і прояву їх індивідуальних досягнень.

Руссо рекомендував проведення народних свят, присвячених тим або іншим видатним історичним подіям із життя народу. У їх програму він пропонував включати масові змагання та ігри. Ці свята, на думку Руссо, повинні були бути одним з найважливіших засобів розваги, національного об'єднання «вільних» дрібних ремісників (власників) і зміцнення держави розуму, заснованого на суспільному договорі.

Руссо недооцінював розумове виховання жінок, а що стосується їх фізичного виховання, то воно повинно було обмежуватись розвитком пластичності, грації рухів.

Педагогічні ідеї Руссо, попри деякі недоліки його системи (виховання індивідуалізму, недооцінка виховання жінок та ін.) сприяли створенню нових форм

і методів буржуазного фізичного виховання кінця XVIII і початку XIX ст.

Багато уваги фізичному вихованню дітей приділяв у своїй педагогічній системі швейцарський педагог-демократ Іоган Генріх Песталоцці (1746-1827 р.р.). Світогляд Песталоцці складався під впливом ідей Ж.-Ж. Руссо та інших просвітників XVIII ст. Песталоцці бачив мету виховання у розвитку природних здібностей людини, а основу виховання – у формуванні його морального складу. Намагаючись покращити життя простого народу, особливе значення він приділяв освіті і вихованню селянських дітей. У 1774 р. він відкрив на своїй фермі у Нейхофі притулок для сиріт і безпритульних дітей, де намагався поєднати навчання з працею. Створений ним педагогічний інститут у Івердоні (1805-1825 р.р.) отримав загальноєвропейське визначення. Педагогічна діяльність Песталоцці, розроблена ним теорія елементарної освіти здійснили величезний вплив на розвиток початкової (народної) школи.

Для полегшення і прискорення навчання Песталоцці створив методики елементарної освіти у фізичному вихованні, навчання рідній мові, арифметиці і географії. Тіло людини він вважав слугою розуму і моралі (серця). Цей слуга може добре виконувати свої обов'язки, якщо він здоровий і сильний. Тому необхідно систематично розвивати тіло (служу розуму і моралі). Для цього Песталоцці рекомендував фізичне виховання, яке складалось з дитячих ігор, участі дітей у домашніх трудових процесах, курсу елементарної гімнастики суглобів, народних ігор і забав.

Песталоцці вважав, що діяльність тіла проявляється у рухах, які залежать від будови і рухливості суглобів. Тому необхідно забезпечити оптимальний розвиток суглобів. З цією метою він розробив гімнастику суглобів. Сенс

її зводиться до того, щоб навчити людину робити всі рухи, які можливі у кожному окремому суглобі.

Елементарну гімнастику суглобів Песталоцці доповнив своєрідною «абеткою трудових вмінь», тобто вмінням тягнути, штовхати, вертити, піднімати вантажі. Сполучення гімнастики суглобів і трудових вмінь він вважав основою системи фізичного виховання людини. Вона повинна була забезпечити людині можливість успішного оволодіння будь-якою спеціальністю.

Подальший фізичний розвиток повинен здійснюватись через участь у праці, народних іграх, забавах і військовій справі.

Попри на історичну обмеженість, ідеї Д.Локка, Ж.-Ж. Руссо, І.Г.Песталоцці були ідеологічною зброєю прогресивної педагогіки того часу, вони були виразом соціального запиту, який сформувався у результаті розвитку капіталізму.

Розвиток капіталізму наприкінці XVIII – на початку XIX ст. спричинив загострення соціальних протиріч, що сприяло формуванню різноманітних теорій соціального розвитку. У цей період остаточно сформувалася класична педагогіка Нового часу, основною ідеєю якої було намагання сприяти всебічному розвитку особистості.

У цей час суспільній думці та практиці було запропоновано принципово нові суспільні проекти. Так, проблемами суспільного виховання дітей займався англійський фабрикант, соціаліст-утопіст Роберт Оуен (1771-1858). У містечку Нью-Ланарк він організував Інститут виховання характеру, який об'єднував ясла для дітей від 1 до 3 років, дошкільний заклад для 4-6-літніх дітей, початкову школу та майданчик для ігор. Саме ясла та дошкільний заклад, у якому виховувалося майже 300 дітей, на думку Оуена, призначались для формування досконалих дітей завдяки правильному вихованню. Зусилля педагогів він

орієнтував на виховання у дітей чесності, ввічливості, гуманних якостей та суспільно спрямованих інтересів. Значну увагу приділяв він розвитку фізичних якостей та зміцненню здоров'я, для чого широко застосовувались рухливі ігри, фізичні вправи, гартувальні заходи. Крім того, вихователі цілеспрямовано розвивали мовлення, естетичні якості дитини, ознайомлювали її з природою.

Багато однодумців знайшов у цей час німецький педагог Фрідріх-Вельгельм Фребель (1782-1852), який вважав, що виховання повинно мати чітку методологічну основу, кожен педагог має усвідомлювати мету виховання, добираючи на цій основі найефективніші засоби і методи розвитку дітей. Метою виховання Фребель вважав розвиток природних здібностей дитини, у якій є зачатки духовних спрямувань, почуттів, прагнень.

Вважаючи надзвичайно важливими етапами розвитку дитини немовлячий та дошкільний вік, Фребель обґрунтував необхідність взаємодії сімейного та дошкільного виховання, а також – роль дитячого садка. За його переконаннями, дитячий садок дає дитині те, чого сім'я дати не може – спільне з однолітками життя.

У 1837 р. у м.Бланкенбург (Тюрінгія) Фребель заснував заклад для дітей дошкільного віку, якому у 1840 р. дав назву «Дитячий садок». Проіснувавши 7 років, заклад був закрито через брак коштів. Однак Фребель продовжував втілювати цю ідею, займаючись підготовкою педагогів («дитячих садків»), яких нині називають вихователями.

Значну увагу приділяв Ф.-В. Фребель засобам і методам дошкільної освіти, догляду за тілом, різним видам фізичної діяльності дитини. Основою педагогіки дитячого садка, на його думку, має бути гра, завдяки якій дитина, наслідуючи дорослих, вправляється у правилах і нормах моралі,

тренує волю, розвиває фантазію і творчість. Він розробив дидактичний матеріал для розвитку сенсорики та пізнання навколишнього світу – так звані «дари» (м'ячі, кулі, куб, циліндр, кубики).

Ця методика («система Фребеля») набула поширення в інших країнах, а виховательок дитячих садків називали «фребелічками».

Використання ідей Фребеля у Франції пов'язане з іменем Поліни Кергомар (1838-1925), яка від Міністерства освіти інспектувала дошкільні заклади, багато працюючи над оптимізацією їх статусу та використовуваних ними освітньо-виховних програм.

На початку ХХ ст. у всіх розвинутих країнах сформувалася система освіти, обов'язковою складовою якої була початкова ланка. Відповідно постало питання про підготовку дитини до школи. Одночасно з рухом за оновлення шкільного навчання розгорнувся рух за суспільну дошкільну освіту.

Розгорнувся новий напрям психолого-педагогічної науки – експериментальна педагогіка, представники якої В.-А. Лай, Е. Мейман (Німеччина), А. Біне, С. Френе (Франція), Ж.-О. Декролі (Бельгія), Е. Клапаред (Швейцарія), Е.Л. Торндайк (США) намагалися за допомогою психолого-педагогічних досліджень визначити особливості педагогічного впливу. Експериментальна педагогіка, синтезуючи психологічні, фізіологічні, педагогічні дослідження спрямована на озробку індивідуальних програм всебічного розвитку дитини.

Представник «реформаторської педагогіки» американський філософ, психолог і педагог Джон Дьюї (1859-1952) вивчав проблему розвитку здібностей дітей 4-5 років. Головними імпульсами природного розвитку дитини він вважав соціальний (бажання спілкуватися), конструктивний (прагнення до руху), дослідницький (бажання знати і розуміти),

експресивний (прагнення до самовираження). Тому сутність навчання і виховання дітей полягає в реалізації положення «вчитись в процесі дії».

Цілісна психолого-педагогічна система індивідуального виховання дітей дошкільного віку була запропонована італійським педагогом Марією Монтесорі (1870-1952). Головними характеристиками цієї системи є особистісно-орієнтована мета, творчо-продуктивний зміст навчання, свобода у вихованні.

Система практичної педагогіки М. Монтесорі заснована на методі індивідуального спостереження за дитиною і полягає у створенні для неї педагогічного «підготовленого середовища», яке має сприяти і стимулювати її природний розвиток. Важливим компонентом підготовленого середовища є дидактичний матеріал, розроблений педагогом з метою розвитку фізичних і психічних функцій дитини. Дидактичний (навчальний) матеріал допомагає дитині впорядковувати попередньо набутий досвід і є засобом пізнання світу. Різні його види відкривають дитині доступ до різних сфер культури людства. За його допомогою дитина сприймає світ органами чуття і через рухові дії.

Теорія і практика М. Монтесорі набули всесвітнього визнання завдяки цілісності психолого-педагогічного погляду на розвиток особистості, опорі на самостійність та індивідуальність дитини, врахування її фізичних і психічних можливостей.

Міжнародне визначення отримала також наукова діяльність бельгійського педагога і лікаря Жана-Овіда Декролі (1871-1932). Він починав роботу з дітьми з вадами у розвитку, а згодом заснував школу для здорових дітей віком від 3 до 18 років, назвавши її «школою для життя, через життя».

Головним у вихованні й навчанні дитини Ж.-О. Декролі

вважав опору на її природні задатки, орієнтуючись на вільну діяльність. Однак, виховання не повинно обмежуватися інтересом дитини. Воно мусить розгортатися у двох проєкціях: «від дитини до світу – від світу до дитини. Дитячий антропоцентризм (термін Ж.-О. Декролі) спонукає дитину, насамперед, знати все про себе: будову власного організму, якими є призначення і дія різних органів, чому у неї буває різний настрій тощо. Тому пристосовувати виховання й навчання до нахилів дитини вкрай важливо саме у ранньому і дошкільному віці, усунувши із середовища все, що не пов'язане з її життям.

У ХХ ст. сформувався міжнародний культурно-освітній рух – антропософія (грец. *anthropos* – людина, *sophia* – мудрість). Це різновид теософії (вчення про єдність людської душі з божеством і можливість безпосереднього спілкування з потойбічним світом), учення, що має на меті розкриття за допомогою спеціальних вправ прихованих можливостей людини.

На ідеях антропософії ґрунтувалася система виховання німецького педагога Рудольфа Штейнера (1861-1925), яку називають «вальдорфською антропософією», «вальдорфською педагогікою», оскільки Вальдорфські вільні школи були засновані Р. Штейнером у Вальдорф-Асторії (поблизу німецького міста Штутгарт).

Штейнерівська педагогіка стала не як програма чи система методичних прийомів, а як педагогічний світогляд. Головним завданням її є розвиток у дитини вміння творчо ставитися до життя, пізнання навколишнього світу. Стрижнем вальдорфської педагогіки є бачення людини як фізичної, інтелектуальної та духовної істоти. Провідні ідеї цієї педагогіки (всебічний розвиток дитини, зв'язок розвитку із соціальним середовищем, спільне емоційне життя дорослого і дитини) за-

сновані на філософських засадах життя. За переконанням Р. Штейнера, людська істота має не лише видиме фізичне тіло, а й надчуттєві елементи (ефірне, астральне, «я» тіла).

У період дошкільного дитинства (за Штейнером, від народження до зміни зубів) провідна роль у розвитку дитини належить руховій та нервово-сенсорній системі, які забезпечують активне відображення і відтворення внутрішніх імпульсів з метою пристосування до навколишнього світу. Зважаючи на особливу відкритість дитини, величезний вплив на неї оточення, Штейнер обґрунтував концепцію розвивального (формуючого або деформуючого) педагогічного середовища, яким є предметний і людський світи.

Головним завданням виховання він вважав допомогу дитині в її вільному самовизначенні. Саме на її потреби повинен орієнтуватися педагог. Саме на цій підставі вальдорфські школи називають «вільними». Послідовники Р. Штейнера розвинули його ідею про збереження цінності дитинства як важливого етапу життя, без якого людина просто не може реалізуватися як особистість.

Видатний французький педагог, автор оригінальної педагогічної технології, заснованої на ідеях гуманізму і любові до дітей, Селестен Френе (1896-1966) стверджував, що у кожної дитини є неповторний внутрішній світ. Його педагогіка заснована на основі сформульованого «ядра цінностей». Такими цінностями він вважав здоров'я дитини, ви-

знання дитячого прагнення до максимального саморозвитку, створення сприятливого для розвитку дітей середовища (у тому числі – рухового режиму), забезпечення «природного, живого і всебічного виховного процесу».

Основними засобами реалізації цієї мети С.Френе вважав природу, фізичні і рухливі ігри, розумову діяльність під час індивідуальних занять, художню творчість, власний досвід дитини, якого вона набуває у практичній діяльності.

Висновки. Отже, на початку ХХ ст. у педагогіці Заходу, як ніколи раніше, гостро стояло питання про масову гуманізацію освіти. Сприятливе соціально-культурне і наукове підґрунтя стимулювало у цей період пошук нових шляхів і способів організації освіти (у тому числі – і дошкільної), сприяло перегляду традиційних педагогічних ідей.

Література

1. Актуальні проблеми дошкільної освіти: теорія і практика: [навч. посіб.] / Під загальною редакцією проф. С.О. Нікітчиної. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2014. – 368 с.
2. Лахно О.Г. Інноваційні технології розвитку психомоторних здібностей у фізичному вихованні дітей 2-го – 5-го років життя: дисерт... канд. наук з фіз. вих. і спорту / О.Г. Лахно. – Київ, 2013. – 301 с.
3. Маляр Н.С. Організаційно-методичні основи превентивного фізичного виховання дітей старшого дошкільно-

го віку: автореф. дисерт. ... канд. наук з фіз. вих. і спорту: 24.00.02 / Н.С. Маляр. – Львів, 2014. – 20 с.

4. Пангелова Н.С. Історія фізичної культури: [навч. посібник] / Н.С. Пангелова. – К.: Освіта України, 2010. – 294 с.
5. Пангелова Н.С. Теоретико-методичні засади формування гармонійно розвиненої особистості дитини дошкільного віку в процесі фізичного виховання: автореф. дисерт. ... докт. наук з фіз. вих. і спорту: спец. 24.00.02 – «Фізична культура, фіз. вих. різних груп населення» / Н.С. Пангелова. – К., 2014. – 39 с.
6. Пасічник В.М. Удосконалення фізичних і розумових здібностей у фізичному вихованні дітей старшого дошкільного віку з використанням інтегрально-розвивальних м'ячів: дис. ... канд. н. ф. в. і с.: спец. 24.00.02 / В.М. Пасічник. – Львів, 2014. – 295 с.
7. Полякова А.В. Організаційно-методичні засади рухового режиму дітей 3-4 років у дошкільних закладах різного типу: автореф. дис. ... канд. н. ф. в. і с.: спец. 24.00.02 / А.В. Полякова. – Дніпропетровськ, 2016. – 22 с.
8. Старченко А.Ю. Оптимізація фізкультурної освіти старших дошкільнят на основі застосування засобів дитячого фітнесу: автореф. дис. ... наук. ст. канд. н. з фіз. вих. і с.: спец. 24.00.02 – Фізична культура, фіз. вих. різних груп населення / А.Ю. Старченко. – Дніпропетровськ, 2015. – 20 с.

